

Inderkredsen – men af hvad?

Anmeldelse af Carsten Sestoft

**Søren Jakobsen: *Overklasseliv. Fra landadel til magtelite og jetset.*
Informations Forlag, 2011**

Da emnet for Søren Jakobsens bog falder sammen med temaet 'elite' i dette nummer af *Praktiske Grunde*, tænkte jeg, at der kunne være en pointe i at anmelde den her af to grunde: dels for at se, hvad en journalist kan få ud af emnet, dels for at benytte anledningen til at se på nogle styrker og svagheder ved journalistik i sammenligning med sociologisk videnskab. Som forfatterportrættet på omslaget siger, har Søren Jakobsen i perioden 1995-2005 beskæftiget sig med "finansverdenen, store virksomheder og indflydelsesrige familier" på *Ekstra Bladet*, og kendskabet til dette stofområde er en af bogens styrker. Det er

også netop i dette krydsfelt, at bogens tese ligger – nemlig at der i Danmarks overklasse er en lille, men meget selekteret gruppe af mennesker, som kender hinanden og er enten meget rige eller tilhører gamle adelslægter (i ganske få tilfælde begge dele), og som især holdes sammen af omgang med kongehuset som den fornemste og i hvert fald i ydre pragt rigeste af de gamle adelsfamilier. Den tese virker i Søren Jakobsens fremstilling ret overbevisende. Han bruger mange slags information og kan tilsyneladende sine genealogier på fingrene, og som god journalist har han en ukuelig vilje til at kontakte folk for interviews og kommentarer, hvad han – med eliten, som i den grad forskanser sig bag ingen kommentarer og den objektive mulighed for at forblive distanceret gennem færden i lukkede cirkler – ganske vist ikke får så meget ud af. Nogen interviewbog er det så vist ikke; det forhindrer "tavshedsens lov", som ifølge Jakobsen kendetegner denne overklasse (ligesom mafiaen): Man er kun medlem af inderkredsen, så længe man ikke fortæller noget til udenforstående.

Forskellen på journalistik og forskning er på mange måder et spørgsmål om praksis – det er ikke en skarp grænse mellem to essentielt forskellige måder at gå til virkelighed på. Ligesom sociologen afdækker den gode journalist de immanente strukturer i virkeligheden gennem undersøgelse af den – gerne med en mangfoldighed af metoder, som understøtter hinanden. Forskellen ligger måske især i, hvor eksplicit, bevidst og systematisk det sker, dvs. i hvor høj grad, man ved, hvad det er man er i gang med og dermed kan føre det til ende. Det fremgår eksempelvis et sted, at Jakobsen betjener sig af gæstelister ved forskellige royale begivenheder (dåb, bryllup osv.) som evidens for, at forskellige personer er med i denne absolutte overklasse. Men de fremlægges ikke i en systematisk form, som også kunne inkludere en refleksion over, hvad der er signifikant i den sammenhæng. Det samme gælder medlemskab af særlige klubber som Skydeselskabet (= Det Kongelige Kjøbenhavnske Skydeselskab og Danske Broderskab), som en passant betegnes som "et af overklassens absolutte reservater" (s. 150), men i øvrigt ikke uddybes nærmere. Tre træk

ved det peger imidlertid på, at det burde være af væsentlig betydning for tesen, for det første pga. dets anciennitet (grundlagt 1334), for det andet fordi den danske monark traditionelt har været medlem, og for det tredje fordi det ifølge den *Store danske encyklopædi* i 1997 kun havde 138 medlemmer. Det sidste tyder på en ekstremt stærk selektering, som stort set kun kan foregå ved selvsupplering (kooptation), der almindeligvis er den mest effektive måde at holde uønskede habituser ude på. Det gælder i en lidt mere åben form også for Kongelig Dansk Yachtklub. Systematiske studier af lukkede foreninger af den slags kunne med andre ord give noget – og det er netop, hvad man ser i Monique de Saint Martins studie af fransk adel, *L'Espace de la noblesse* (1993).

Udover at Søren Jakobsens studie mangler systematik eller i det mindste synlig systematik er dets genstand også uklart konstrueret i den betydning, Bourdieu bruger. Blandt de klareste udsagn er definitionen af “egentlig overklasse” som noget, man avancerer til fra den “økonomiske overklasse”: “egentlig overklasse, hvor magt, slægtsarv og traditioner går op i en højere enhed og efter en passende tid kan åbne dørene til den gamle overklasse (aristokratiet) og kongehuset” (s. 146). Hvis man forsøger at udlægge denne sætning (og mere præcist bliver det ikke i bogen), synes den at opløse sig i en tautologisk hævdel- se af, at tid – eksempelvis i form af flere generationers reproduktion af den ophobede kapital – er vigtig for at opnå anciennitet i klassen, som er en nødvendig (men ikke tilstrækkelig) betingelse for at blive medlem af overklassen (avancere, slægtsarv, traditioner, en passende tid). Senere i bogen identificerer Jakobsen 47 familier i denne overklasse (listet s. 227-229), som især udmærker sig ved at have forbindelser til medlemmer af kongehuset gennem to generationer – med nogle få undtagelser. Definitionen af overklasse er altså på den ene side meget skarp på personplan: Således siger Jakobsen, at Bent Fabricius-Bjerre ikke er medlem af overklassen (selv om han spiller bridge med dronningen og har en formue på 50 mio. kr.), mens Torben Bang (barn af stifterfamilien Bang i Bang & Olufsen, milliardær på Navision og adeligt gift) er (s.113 og 147). På den anden side er den begrebsligt uklart konstrueret. Det forbliver lidt mysteriøst, hvad det er de har til fælles – ud over tavshedens lov, understatement og en stærk hang til at gå på jagt.

Jakobsens tese er ganske vist helt sikkert intuitivt interessant. Når man læser bogen, får man fornemmelse af, at enevældens tid alligevel ikke er forbi – en fornemmelse af, at der i krydsfeltet mellem penge og adel og relationer til kongehuset stadig er et koopteret

aristokrati med traditionelle livsformer og vægt på anciennitet, som monopoliserer nogle af samfundets mest begærede ressourcer – herregårde, rigdom og store jagter, og som tilmed langt hen ad vejen er på statsstøtte. I hvert fald rejser bogen spørgsmålet, om den gamle økonomiske elite ikke har andet at lave end at gå på jagt med kongehuset? Om der er tale om en art *mimicry* hos den gamle økonomiske elite, som vil ligne andre gamle eliter som adelen og kongehuset? Hvad er det, de mener at kunne opnå ved at bruge deres utvivlsomt dyrebare tid sammen med kongehuset?

Her forekommer især spørgsmålet om magt at være uklart håndteret. Fordi Jakobsen ikke tænker begrebsligt klart, får han ikke rigtig undersøgt de hypoteser, man kunne fremsætte i denne forbindelse: eksempelvis, at forbindelsen til kongehuset giver en særlig adgang til den politiske magt eller at kongehuset åbner døre på eksportmarkeder, som det ofte hævdes, således at forbindelsen i sidste ende er af økonomisk eller politisk værdi. Det er muligt, men langt fra bevist: Politikere har ikke den store betydning i denne historie, højst grå eminencer som Fritz Schur.

Man står derfor tilbage med en fornemmelse af, at Jakobsen har ret i, at der findes sådan et netværk af cirka 47 familier og relationer i kredse defineret af gamle penge og/eller adel samt relationer til kongehuset – men at det er uvist, om det har nogen samfundsmæssig betydning. Hvis netværksdannelsen ikke medfører nogen kumuleret kapitalvirkning, er det så ikke bare et netværk, som kan minde om den toneangivende klike i en ottendeklasse? Sådan én findes, og det ville sikkert også være muligt at objektivere kriterierne for tilhørsforholdet til den; men den har ikke rigtig nogen betydning for nogen uden for klassen. Kunne det tænkes, at det simpelthen blot er kongehusets omgangskreds, hvis selektionsmekanismer ikke i det væsentlige adskiller sig som sådanne fra dem, alle andre familier bringer i anvendelse? Således at forstå, at eftersom kongefamilien besidder en temmelig stor økonomisk kapital (og i hvert fald er udstyret med de deraf følgende livsstilstræk, Rolls Royce og store gamle huse med antikviteter, tjenerskab og sekretærer, skræddersyet tøj og store middage osv.) og en maksimal symbolsk kapital (som er baggrunden for ugebladernes interesse, som på sin side forstærker nødvendigheden af tavshedens lov) og har haft dette kapitalniveau i generationer, så finder de sammen med andre, som har det på samme måde – enten repræsentanterne for gammel symbolsk kapital (adelen) eller for gammel økonomisk kapital (fabrikantfamilierne). Så ved man, at man har samme baggrund, samme slags problemer og taler samme sprog – og

derfor har man let ved at omgås og forstå hinanden. Jakobsens overklasse er dermed ikke så meget samfundets inderkreds som kongehusets – og overlappet mellem de to er måske faktisk ikke samfundsmæssigt signifikant. Selv om fremstillingen af livsstilstræk i denne overklasse er ganske interessante og jo alt andet lige uendelig meget mere præcist og systematisk end ugebladenes.

Indtrykket af utilstrækkelig systematik i bogen underbygges beklageligvis af nogle fejl i bogen, som

når professor Anders Drejer efter en halv side bliver til Aksel Drejer (s. 34), eller når billedet s. 128 efter min bedste overbevisning ikke – som billedteksten siger – viser Kirsten Mærsk Mc-Kinney Møller og mand, men derimod bestyrelsesformand i A.P. Møller-Mærsk Michael Pram Rasmussen og frue, som også omtales lidt længere henne (s.133ff).

□

